SUBMADANIYAT TUSHUNCHASINING NAZARIY-FALSAFIY MOHIYATI

Raximova Dildora
Fan va texnologiyalar universiteti
“Ijtimoiy fanlar” kafedrasi katta o‘qituvchisi
dildor7575@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada submadaniyat tushunchasining nazariy-falsafiy mohiyati, uning jamiyat madaniy tizimidagi o‘rni, ijtimoiy guruhlar hayotidagi identifikatsion, kommunikativ, aksiologik va ramziy funksiyalari tahlil qilingan. Submadaniyat hodisasi faqat yoshlar orasidagi tashqi ko‘rinish, kiyinish uslubi, musiqa didi yoki norasmiy guruhlar faoliyati bilan chegaralanmaydi. U kengroq ma’noda jamiyat ichida shakllanuvchi muayyan qadriyatlar, me’yorlar, ramzlar, xulq-atvor shakllari va hayot tarzining nisbatan mustaqil tizimini anglatadi.*

Kalit so‘zlar: *submadaniyat, madaniyat, yoshlar, qadriyat, identifikatsiya, ramz, ijtimoiy guruh, kontrmadaniyat, madaniy kapital, raqamli muhit.*

KIRISH.

Zamonaviy jamiyatda madaniyat tushunchasi tobora murakkablashib, ko‘p qatlamli, ko‘p markazli va turli ijtimoiy guruhlar tajribasiga bog‘liq hodisa sifatida talqin qilinmoqda. Agar an’anaviy yondashuvlarda madaniyat jamiyatning umumiy ma’naviy, axloqiy, estetik va ijtimoiy tajribasini ifodalovchi yaxlit tizim sifatida qaralgan bo‘lsa, hozirgi ilmiy-nazariy qarashlarda madaniyat ichida turli guruhlar, avlodlar, kasbiy qatlamlar, yoshlar birlashmalari, raqamli hamjamiyatlar va norasmiy jamoalarning o‘ziga xos madaniy shakllari mavjudligi alohida e’tirof etiladi. Ana shu jarayonda “submadaniyat” tushunchasi jamiyat ichidagi muayyan ijtimoiy guruhga xos qadriyatlar, ramzlar, xulq-atvor me’yorlari, muloqot shakllari va turmush uslubini anglatadigan muhim nazariy kategoriya sifatida maydonga chiqadi.

Submadaniyat tushunchasi XX asr o‘rtalaridan boshlab sotsiologiya, madaniyatshunoslik, falsafa, antropologiya va yoshlar tadqiqotlarida faol qo‘llanila boshladi. Bu tushunchaning shakllanishi sanoatlashgan jamiyatlarda yoshlarning ijtimoiy maqomi, bo‘sh vaqt madaniyati, shahar hayoti, ommaviy axborot vositalari, musiqa industriyasi, moda va iste’mol madaniyatining kengayishi bilan bevosita bog‘liqdir. Submadaniyat hodisasi, avvalo, jamiyatning rasmiy yoki dominant madaniyatidan qisman farqlanuvchi, biroq undan butunlay uzilib ketmagan madaniy makonni bildiradi. Shu sababli submadaniyatni kontrmadaniyat bilan aynanlashtirish to‘g‘ri emas. Kontrmadaniyat ko‘pincha mavjud ijtimoiy tartib va qadriyatlar tizimiga ochiq qarshilikni bildirsa, submadaniyat ba’zan muqobil ifoda, ba’zan o‘ziga xos moslashuv, ba’zan esa ramziy norozilik shaklida namoyon bo‘ladi.

Nazariy jihatdan qaralganda, submadaniyat jamiyatning ichki differensiallashuvi, ya’ni madaniy hayotning turli qatlamlarga ajralishi natijasidir. Har qanday jamiyatda umumiy qadriyatlar bilan birga muayyan guruhlarga xos qadriyatlar ham mavjud bo‘ladi. Masalan, yoshlar submadaniyati, talabalar submadaniyati, kasbiy submadaniyat, diniy-ma’naviy guruhlar submadaniyati, sport muxlislari submadaniyati, internet

hamjamiyatlari submadaniyati, musiqa yo‘nalishlari atrofida shakllangan submadaniyatlar shular jumlasidandir. Bunday guruhlar o‘z tiliga, belgilar tizimiga, ramzlariga, ichki me’yorlariga va o‘zaro tan olish mexanizmlariga ega bo‘ladi.

Submadaniyatning falsafiy mohiyati shundaki, u insonning o‘zini jamiyatda anglash, muayyan guruhga mansublik hissini shakllantirish, mavjud qadriyatlar tizimiga nisbatan munosabat bildirish va ramziy vositalar orqali o‘z “men”ini ifodalash ehtiyoji bilan bog‘liqdir. Inson nafaqat biologik mavjudot, balki ramzlar, ma’nolar va qadriyatlar olamida yashaydigan madaniy mavjudotdir. Shu nuqtayi nazardan, submadaniyat insonning ijtimoiy borliqdagi o‘rnini belgilash, o‘ziga xoslikni namoyon qilish va jamoaviy identifikatsiyani yaratish vositasi hisoblanadi.

Submadaniyat masalasi ayniqsa yoshlar muhitida dolzarbdir. Chunki yoshlar ijtimoiylashuv jarayonida o‘z shaxsiy pozitsiyasi, dunyoqarashi, qadriyatlari va hayotiy uslubini izlaydi. Bu izlanish jarayonida ular dominant madaniyat tomonidan taklif etilgan tayyor me’yorlarni to‘liq qabul qilmasligi, balki o‘zlariga yaqin bo‘lgan guruhlar orqali muqobil ma’no va ifoda shakllarini yaratishi mumkin. Submadaniyat ana shu izlanishning ramziy-madaniy shakli sifatida yuzaga chiqadi.

Bugungi raqamli sivilizatsiya sharoitida submadaniyatlarning shakllanish mexanizmlari yanada murakkablashdi. Avvallari submadaniyatlar ko‘proq mahalliy makon, shahar ko‘chalari, musiqa klublari, o‘quv muassasalari yoki norasmiy guruhlar atrofida shakllangan bo‘lsa, hozirda ular ijtimoiy tarmoqlar, forumlar, video platformalar, onlayn o‘yinlar, bloglar va raqamli kommunikatsiya kanallari orqali global tus olmoqda. Natijada submadaniyatlar hududiy chegaradan chiqib, transmilliy, tarmoqlashgan va tez o‘zgaruvchan ko‘rinishga ega bo‘lmoqda.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi submadaniyat tushunchasining nazariy-falsafiy mohiyatini ochib berish, uning jamiyat madaniy tizimidagi o‘rnini aniqlash, submadaniyatni shakllantiruvchi omillar va uning ijtimoiy-falsafiy funksiyalarini tahlil qilishdan iborat.

Metodlar. Maqolada nazariy-tahliliy, qiyosiy, tarixiy-mantiqiy, aksiologik, semiotik va sotsiokultural yondashuvlardan foydalanildik. Nazariy-tahliliy yondashuv submadaniyat tushunchasining ilmiy adabiyotlarda berilgan talqinlarini umumlashtirishga xizmat qiladi. Qiyosiy yondashuv orqali submadaniyat, dominant madaniyat va kontrmadaniyat o‘rtasidagi farqli hamda o‘xshash jihatlar aniqlandi. Tarixiy-mantiqiy metod submadaniyat tushunchasining shakllanish bosqichlarini, uning XX asr yoshlar harakatlari, sanoatlashuv, urbanizatsiya, ommaviy madaniyat va raqamli kommunikatsiya bilan bog‘liq rivojlanish dinamikasini ochib berishga imkon berdi.

Aksiologik yondashuv submadaniyatning qadriyatlar tizimi sifatidagi mohiyatini tahlil qilishda muhim ahamiyat kasb etdi. Chunki har bir submadaniyat o‘ziga xos qadriyatlar, axloqiy me’yorlar, maqbul va nomaqbul xulq-atvor mezonlarini ishlab chiqadi. Semiotik yondashuv esa submadaniyatdagi ramzlar, belgilar, kiyinish uslubi, musiqa, nutq shakllari, tana tili, vizual obrazlar va estetik kodlarni o‘rganishda qo‘llanildi. Sotsiokultural yondashuv orqali submadaniyatning jamiyatdagi ijtimoiy tabaqalanish, yoshlar identifikatsiyasi, guruhiy birdamlik va kommunikativ makon bilan bog‘liq jihatlari yoritishga harakat qildik.

Maqolamizning nazariy asosini madaniyatshunoslik va sotsiologiyada shakllangan klassik hamda zamonaviy qarashlar tashkil etadi. Xususan, R. Uilyamsning madaniyat tushunchasiga oid konseptual yondashuvlari, A. Koenning deviant submadaniyat haqidagi qarashlari, Styuart Xoll va Toni Jefferson tahriridagi Birmingem madaniy tadqiqotlar maktabi ishlanmalari, Dik Hebdige’ning submadaniyatni ramziy qarshilik sifatida talqin qiluvchi semiotik nazariyasi, Sara Thorntonning “submadaniy kapital” haqidagi qarashlari hamda Mishel Maffesolining “neo-tribalar” haqidagi konsepsiyasi maqola uchun asosiy nazariy manbalar sifatida xizmat qildi.

Natijalar. Submadaniyat tushunchasi bir necha nazariy qatlamdan iborat murakkab ilmiy kategoriya hisoblanadi. Birinchidan, submadaniyat madaniyatning ichki tarkibiy qismi sifatida namoyon bo‘ladi. U umumiy madaniyatdan butunlay ajralib chiqmaydi, balki uning ichida muayyan guruhga xos maxsus qadriyatlar va ramziy ifoda tizimini shakllantiradi. Shu ma’noda submadaniyat madaniyatning “pastki” yoki “ikkinchi darajali” shakli emas, balki jamiyat madaniy hayotining tabiiy differensiallashgan ko‘rinishidir.

Madaniyat tushunchasining o‘zi ham ko‘p ma’noli bo‘lib, u insoniyatning umumiy ma’naviy tajribasi, turmush tarzi, qadriyatlar tizimi va ma’no yaratish faoliyatini o‘z ichiga oladi. R. Uilyams madaniyatni eng murakkab tushunchalardan biri sifatida talqin qilib, uning “hayot tarzi”, “intellektual-estetik faoliyat” va “ma’no ishlab chiqarish tizimi” bilan bog‘liq jihatlarini ajratadi [1]. Demak, submadaniyat ham aynan ana shu umumiy madaniy tizim ichida muayyan guruhning o‘ziga xos hayot tarzi va ma’no yaratish usuli sifatida qaralishi lozim.

Ikkinchidan, submadaniyat ijtimoiy identifikatsiya vositasidir. Har bir inson jamiyatda o‘zini faqat individual shaxs sifatida emas, balki muayyan guruh a’zosi sifatida ham anglaydi. Submadaniyat ana shu guruhiy mansublikni kuchaytiradi. Masalan, muayyan musiqa yo‘nalishi muxlislari, sport jamoasi tarafdorlari, talabalar, dasturchilar, blogerlar, geymerlar yoki boshqa guruhlar o‘ziga xos til, hazil, ramz, kiyinish uslubi, ichki normalar va qadriyatlar orqali o‘zaro tanishadi. Bunday belgilar guruh a’zolari uchun “bizniki” va “begona”ni farqlash mezoniga aylanadi.

Uchinchidan, submadaniyat ramziy qarshilik shakli sifatida namoyon bo‘lishi mumkin. Birmingem madaniy tadqiqotlar maktabi vakillari yoshlar submadaniyatini faqat deviant xatti-harakat yoki bo‘sh vaqt madaniyati sifatida emas, balki ijtimoiy sinf, mehnat bozori, ta’lim tizimi, urbanizatsiya va ommaviy madaniyat bilan bog‘liq murakkab jarayon sifatida tahlil qilgan. Styuart Xoll va Toni Jefferson tahriridagi “Resistance Through Rituals” asarida yoshlar submadaniyatlari urushdan keyingi Britaniya jamiyatida sinfiy va madaniy ziddiyatlarning ramziy ifodasi sifatida ko‘rib chiqiladi [3]. Bu yondashuvga ko‘ra, yoshlar submadaniyatlari mavjud ijtimoiy tuzumga bevosita siyosiy qarshi chiqmasligi mumkin, biroq ular kiyinish, musiqa, tana tili, nutq va kundalik xulq-atvor orqali dominant madaniyatga nisbatan o‘ziga xos masofa saqlaydi.

To‘rtinchidan, submadaniyatda uslub muhim nazariy kategoriya hisoblanadi. Dik Hebdige submadaniyatni tahlil qilishda uslubni oddiy tashqi bezak emas, balki ma’no tashuvchi ramziy tizim sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, punklar, modlar, rokerlar kabi yoshlar guruhlarida kiyim, musiqa, aksessuar, soch turmagi va tana ifodasi mavjud ijtimoiy tartibga nisbatan ramziy munosabatni bildiradi [2]. Bunday talqin

submadaniyatni semiotik nuqtayi nazardan tushunishga imkon beradi. Ya’ni submadaniyatdagi har bir tashqi belgi – kiyim, rang, musiqa, so‘z, obraz yoki harakat – muayyan ma’noni anglatadi.

Beshinchidan, submadaniyat ijtimoiy maqom va madaniy kapital ishlab chiqaruvchi maydon sifatida ham qaraladi. Sara Thornton “submadaniy kapital” tushunchasini ilmiy muomalaga kiritib, muayyan submadaniyat ichida obro‘, bilim, did, “asl”lik, tajriba va guruhga xos kodlarni bilish alohida maqom manbai bo‘lishini ko‘rsatadi [5]. Masalan, muayyan musiqa sahnasida kamyob ijrochilarni bilish, maxsus kiyinish uslubiga ega bo‘lish, “to‘g‘ri” joylarda bo‘lish, muayyan jargonlarni ishlatish yoki guruh tarixidan xabardor bo‘lish submadaniyat ichida hurmat va tan olinishi mumkin. Bu jihat submadaniyatning ichki ierarxiyaga ega ekanini ko‘rsatadi.

Oltinchidan, submadaniyat deviantlik bilan bog‘liq talqinlarda ham o‘rganilgan. A. Koen yoshlar jinoyatchiligi va deviant guruhlarni tahlil qilar ekan, submadaniyatni ijtimoiy maqomga erisha olmaslik, frustratsiya va muqobil qadriyatlar tizimini yaratish jarayoni bilan bog‘laydi [4]. Bu yondashuvda submadaniyat jamiyatdagi tengsizlik, muvaffaqiyat mezonlarining barcha uchun bir xil bo‘lmasligi va ayrim guruhlarning o‘z maqomini muqobil yo‘l bilan tasdiqlashga urinishidan kelib chiqadi. Biroq zamonaviy tadqiqotlarda submadaniyatni faqat deviantlik bilan bog‘lash biryoqlama yondashuv sifatida baholanadi. Chunki ko‘plab submadaniyatlar ijodkorlik, estetik yangilik, ijtimoiy birdamlik, kommunikativ faollik va shaxsiy o‘zini namoyon qilishning ijobiy maydoni ham bo‘lishi mumkin.

Yettinchidan, postmodern va raqamli jamiyat sharoitida submadaniyatlar yanada suyuq, vaqtinchalik, tarmoqlashgan va tez o‘zgaruvchan tus olmoqda. M. Maffesoli zamonaviy jamiyatda an’anaviy sinfiy yoki institutsional birliklar o‘rnini hissiy, estetik, kommunikativ va vaqtinchalik “neo-tribalar” egallayotganini ta’kidlaydi [6]. Bu fikr bugungi internet hamjamiyatlarini tushunishda muhimdir. Chunki ko‘plab raqamli submadaniyatlar qat’iy tashkilot, rasmiy a’zolik yoki barqaror ierarxiyaga ega emas. Ular memlar, hashtaglar, video kontent, onlayn o‘yinlar, muayyan platformalar va tez tarqaluvchi kommunikativ kodlar atrofida shakllanadi.

Muhokama. Submadaniyat tushunchasining nazariy-falsafiy mohiyatini chuqur anglash uchun uni bir necha asosiy yo‘nalishda tahlil qilish zarur. Birinchi yo‘nalish – submadaniyat va madaniyat munosabati. Submadaniyat madaniyatga qarama-qarshi hodisa emas. U umumiy madaniyat ichida shakllanadi va undan oziqlanadi. Masalan, yoshlar submadaniyati umumiy jamiyatdagi til, iqtisodiy munosabatlar, ta’lim, texnologiya, moda, musiqa, axloqiy me’yorlar va kommunikatsiya vositalaridan foydalanadi. Lekin u bu unsurlarni qayta talqin qiladi, ularga yangi ma’no beradi va o‘z guruhiy ehtiyojlariga moslashtiradi. Demak, submadaniyat madaniyatning passiv nusxasi emas, balki uning ijodiy qayta ishlangan shaklidir.

Ikkinchi yo‘nalish – submadaniyat va identifikatsiya masalasi. Falsafiy jihatdan inson o‘zini doimo “men” va “boshqalar” munosabati orqali anglaydi. Shaxsiy identitet hech qachon mutlaq yakka holda shakllanmaydi; u ijtimoiy munosabatlar, ramziy belgilar va guruhiy tajribalar orqali yuzaga keladi. Submadaniyat aynan shu jarayonda vositachi rolini bajaradi. Yoshlar, ayniqsa o‘tish davrida, o‘zini oilaviy, maktab, mahalla yoki rasmiy institutlar tomonidan belgilangan identitet bilan cheklab qo‘ymaydi. U o‘ziga

yaqin bo‘lgan guruhlar orqali o‘zini qayta kashf etadi. Bu jarayonda submadaniyat shaxsning “men kimman?” degan savoliga jamoaviy javob beradi.

Uchinchi yo‘nalish – submadaniyat va qadriyatlar munosabati. Har bir submadaniyat muayyan qadriyatlar tizimiga ega. Bu qadriyatlar ba’zan ijodkorlik, erkinlik, samimiylik, “asl”lik, do‘stlik, mustaqillik, norasmiylik, tenglik, estetik did yoki texnologik bilim atrofida shakllanadi. Ba’zan esa ayrim submadaniyatlarda tajovuzkorlik, nihilizm, jamiyatdan begonalashish, radikal qarashlar yoki destruktiv xatti-harakatlar ham kuzatilishi mumkin. Shu bois submadaniyatni romantiklashtirish ham, uni mutlaqo salbiy hodisa sifatida baholash ham ilmiy jihatdan to‘g‘ri emas. Falsafiy tahlil submadaniyatni qadriyatlar kurashi va ma’no yaratish maydoni sifatida ko‘rishi kerak.

To‘rtinchi yo‘nalish – submadaniyat va ramziy ifoda. Submadaniyatning eng muhim belgilaridan biri uning ramziy tilidir. Kiyim, musiqa, vizual obraz, emblema, internet memi, jargon, tana harakati, hatto muayyan sukut shakli ham submadaniy ma’no kasb etishi mumkin. Bunday belgilar tashqi kuzatuvchi uchun oddiy ko‘rinishi mumkin, ammo guruh a’zolari uchun ular chuqur ma’noga ega bo‘ladi. Masalan, biror musiqa yo‘nalishi muxlislari uchun muayyan logotip, qo‘shiq, kiyim rangi yoki ibora guruhiy xotira va birdamlik belgisi bo‘lishi mumkin. Demak, submadaniyatni tushunish uchun uning ichki ramziy kodlarini anglash zarur.

Beshinchi yo‘nalish – submadaniyat va ijtimoiy nazorat. Jamiyat har doim o‘z a’zolarini muayyan me’yorlar asosida tartibga soladi. Submadaniyatlar esa ba’zan bu me’yorlardan chetga chiqishi yoki ularga muqobil shakllar taklif qilishi mumkin. Shu sababli dominant madaniyat ko‘pincha submadaniy guruhlarni “g‘alati”, “xavfli”, “buzg‘unchi” yoki “tarbiyasiz” deb baholashi mumkin. Biroq bunday baholar har doim ham obyektiv emas. Ko‘pincha jamiyat yangi madaniy shakllarni dastlab xavotir bilan qabul qiladi, keyinchalik esa ularning ayrim unsurlari ommaviy madaniyatga singib ketadi. Masalan, avval norasmiy hisoblangan ko‘plab musiqa, moda yoki san’at shakllari vaqt o‘tishi bilan keng jamoatchilik tomonidan qabul qilinadi.

Raqamli submadaniyatlarda “a’zolik” an’anaviy shakldagi rasmiy mansublik bilan belgilanmaydi. Inson bir vaqtning o‘zida bir nechta onlayn submadaniyatga mansub bo‘lishi mumkin. Masalan, bir shaxs kunduz kuni universitet talabasi, kechqurun onlayn o‘yin jamoasi a’zosi, ijtimoiy tarmoqda esa muayyan fan-guruh yoki ilmiy blog auditoriyasi vakili bo‘lishi mumkin. Bu holat zamonaviy identitetning ko‘p qatlamli va fragmentar tus olganini ko‘rsatadi.

Submadaniyatning falsafiy mohiyatini tahlil qilganda, uning ijobiy va salbiy imkoniyatlarini birgalikda ko‘rish zarur. Ijobiy jihatdan submadaniyat shaxsning ijodkorligini rivojlantiradi, uni o‘zini ifodalashga undaydi, guruhiy birdamlikni kuchaytiradi, dominant madaniyatdagi muammolarni ko‘rsatadi va jamiyatga yangi estetik hamda kommunikativ shakllar olib kiradi. Ayniqsa yoshlar uchun submadaniyat ijtimoiylashuv, do‘stlik, tajriba almashish va hayotiy pozitsiya topish maydoni bo‘lishi mumkin.

Salbiy jihatdan esa ayrim submadaniyatlar ijtimoiy izolyatsiya, radikallashuv, destruktiv xatti-harakat, zo‘ravonlik, giyohvandlik, ekstremistik qarashlar yoki axloqiy relativizmga olib kelishi mumkin. Biroq bu xavflar submadaniyatning o‘zidan emas, balki uning mazmuni, ijtimoiy sharoiti, nazorat mexanizmlari, kommunikativ muhiti va

qadriyat yo‘nalishidan kelib chiqadi. Shu sababli jamiyat submadaniyatlarni faqat taqiqlash yoki qoralash yo‘lidan emas, balki ularni tushunish, tahlil qilish, sog‘lom yo‘nalishga yo‘naltirish va yoshlarning ijodiy salohiyatini qo‘llab-quvvatlash yo‘lidan borishi kerak.

Submadaniyat va tarbiya masalasi ham alohida ahamiyatga ega. Ta’lim va tarbiya tizimi yoshlarning submadaniy qiziqishlarini inkor etmasligi, balki ularni ijtimoiy-pedagogik tahlil qilishi zarur. Yoshlar orasida muayyan musiqa, kiyinish, internet trend yoki norasmiy guruhlarga qiziqish paydo bo‘lsa, uni darhol salbiy baholashdan ko‘ra, uning ortida qanday ehtiyoj, qanday psixologik holat, qanday ijtimoiy muammo yoki qanday ijodiy imkoniyat borligini aniqlash muhimdir. Chunki ko‘pincha submadaniyat yoshlarning eshitilishga, tan olinishga, o‘z fikrini bildirishga va tengdoshlari orasida maqomga ega bo‘lishga bo‘lgan ehtiyojidan kelib chiqadi.

Shu nuqtayi nazardan, submadaniyatni nazariy-falsafiy o‘rganish jamiyatdagi madaniy xilma-xillik, yoshlar siyosati, ma’naviy tarbiya, axborot xavfsizligi va raqamli madaniyat masalalarini chuqur anglash uchun muhimdir. Submadaniyatlarni tushunmasdan turib, zamonaviy yoshlarning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va kommunikativ xatti-harakatlarini to‘liq tahlil qilish qiyin.

Xulosa. Submadaniyat tushunchasi zamonaviy ijtimoiy-falsafiy tafakkurda jamiyatning madaniy xilma-xilligi, guruhiy identifikatsiyasi va ramziy ifoda shakllarini tushuntiruvchi muhim kategoriya hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, submadaniyatni faqat yoshlarning tashqi ko‘rinishi, musiqa didi yoki norasmiy xatti-harakatlari bilan chegaralash biryoqlama yondashuvdir. Aslida, submadaniyat muayyan guruhning qadriyatlari, me’yorlari, ramzlari, kommunikativ kodlari, estetik didi va ijtimoiy o‘zini anglash shakllarini o‘z ichiga olgan murakkab madaniy tizimdir.

Submadaniyatning nazariy-falsafiy mohiyati, avvalo, uning inson va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlarda vositachi rol o‘ynashida namoyon bo‘ladi. U shaxsga o‘zini muayyan guruh orqali anglash, mavjud madaniy me’yorlarga nisbatan munosabat bildirish, o‘ziga xoslikni ifodalash va ramziy ma’nolar yaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, submadaniyat jamiyatdagi ijtimoiy ziddiyatlar, tabaqalanish, qadriyatlar almashinuvi va avlodlararo tafovutlarning madaniy ko‘rinishi hamdir.

Submadaniyat dominant madaniyatga mutlaq qarama-qarshi emas, balki uning ichida shakllanuvchi muqobil madaniy qatlamdir. U ba’zan moslashuv, ba’zan ijodiy yangilik, ba’zan ramziy qarshilik, ba’zan esa ijtimoiy norozilik shaklida namoyon bo‘ladi. Shuning uchun submadaniyatni baholashda uning tashqi belgilaridan ko‘ra, ichki qadriyatlari, ijtimoiy vazifalari va shaxs rivojiga ta’sirini chuqur tahlil qilish zarur.

Bugungi raqamli davrda submadaniyatlar yanada global, tezkor, tarmoqlashgan va o‘zgaruvchan tus oldi. Ijtimoiy tarmoqlar, onlayn platformalar, mem madaniyati, fan-jamoalar va virtual kommunikatsiya submadaniyatlarning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Bu esa submadaniyatni o‘rganishda klassik sotsiologik yondashuvlar bilan bir qatorda raqamli madaniyat, axborot jamiyati va kommunikativ falsafa yondashuvlarini ham qo‘llashni talab qiladi.

Umuman olganda, submadaniyat jamiyat uchun xavf manbai sifatida emas, balki madaniy xilma-xillik, ijtimoiy energiya, yoshlar ijodkorligi va yangi ma’no shakllarini anglash imkoniyati sifatida o‘rganilishi lozim. Albatta, ayrim submadaniyatlarda

destruktiv yoki radikal tendensiyalar paydo bo‘lishi mumkin. Biroq bunday holatlarda ham asosiy vazifa submadaniyatni inkor etish emas, balki uning sabablarini tushunish, sog‘lom kommunikatsiya o‘rnatish va yoshlarning ijobiy ijtimoiy faolligini qo‘llab-quvvatlashdan iboratdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Williams R. Keywords: A Vocabulary of Culture and Society. – New York: Oxford University Press, 1983.
2. Hebdige D. Subculture: The Meaning of Style. – London–New York: Routledge, 1979.
3. Hall S., Jefferson T. (eds.). Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-War Britain. – London: Hutchinson, 1976.
4. Cohen A.K. Delinquent Boys: The Culture of the Gang. – Glencoe, Illinois: The Free Press, 1955.
5. Thornton S. Club Cultures: Music, Media and Subcultural Capital. – Cambridge: Polity Press, 1995.
6. Maffesoli M. The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society. – London: Sage Publications, 1996.